

UDK 811.163.4'367.62
DOI: 10.33669/KJ2019-30-09
rad primljen: 2. 10. 2019.
rad prihvaćen: 24. 12. 2019.

PREGLEDNI NAUČNI RAD

BELKISA DOLIĆ

Docent
Pedagoški fakultet Univerziteta u Bihaću
Ulica Luke Marjanovića bb, Bihać, BiH
belkisa_dolic@hotmail.com

“DEKANESA” I “DEKANICA” – NORMATIVNI STATUS

Sažetak: Svakodnevno se susrećući – kako u radnom okruženju tako i u medijskom izvještavanju – s upotrebom formi *dekan*, *dekanica*, *dekanesa* pri imenovanju osobe ženskog spola koja rukovodi fakultetom, među kojima je standardna samo ona u tzv. generičkome maskulinumu, uvidjeli smo potrebu da kandidiramo imenicu *dekanica* za status normirane riječi u nekome narednome normativnom priručniku bosanskoga jezika. Na to nas je ponukala donekle ustaljena jezička praksa korištenja formi ženskoga roda za imenice kojima se označavaju profesije, Zakon o ravnopravnosti polova u BiH (2010), rodnosenzitivni tretman ostalih članova značenjske skupine akademska zvanja / zanimanja / titule / funkcije u normativnim knjigama bosanskoga standardnog jezika recentnijeg datuma, kao i sve učestalija upotreba imenice *dekanesa* u javnom diskursu, koja iz više razloga nije prihvatljiva.

Ključne riječi: rodna senzibilnost u jeziku, *nomina agentis et professionis*, *mocija*, *normativni priručnici*, *bosanski jezik*

Uvod

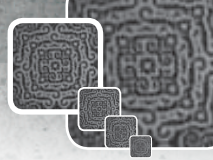
Govornici bosanskoga jezika posljednjih godina u različitim diskursnim tipovima (registrima / stilovima...)¹ koriste tri forme da imenuju osobu ženskog spola koja je “administrativni voditelj fakulteta i predsjednik najvišeg stručnog tijela na fakultetu” (HJP): *dekan*, *dekanica* i *dekanesa*. Ako analiziramo normativne priručnike bosanskoga jezika, vidjet ćemo da je samo forma *dekan* u tom kontekstu standardna, ali to ipak ne mijenja činjenicu da se i forme *dekanica* i *dekanesa*, naročito ova posljednja, izuzetno često koriste i u javnoj komunikaciji.

Ovom temom u bosnistici, ali u dosta širem smislu, među prvima se počela baviti istaknuta bh. lingvistica Amela Šehović (2003) kada je propitivala opravdanost “dosadašnje rigidne prakse prema upotrebi” imenica poznatih pod nazivom *nomina agentis et professionis* u formi ženskoga roda i predlagala ponovno promišljanje o njihovome statusu u normi standardnoga bosanskog jezika, uz argument povećane brojnosti i učestalosti upotrebe u savremenome razgovornome bosanskom jeziku koji – premda povremeno izlazi iz okvira norme standardnog jezika – ipak čini njegov sastavni dio. Forme *dekan*, *dekanica* i *dekanesa* bile su jedan od brojnih primjera korištenih u anketi na temelju koje je nastao pomenuti rad. Dakle, s “obzirom na to da je zvanična neupotreba mocionih sufiksa za tvorbu *nomina agentis et professionis* ženskoga spola u bosanskom jeziku” u vrijeme nastanka njezinoga rada bila “u određenom raskoraku sa njihovom već započetom upotrebom u svakodnevnom jezičkom izrazu” (Šehović 2003: 73), autorica je na ovaj način pokušala potaknuti promjene, odnosno približiti standardnu i stvarnu upotrebu, i u tome je velikim dijelom uspjela nekoliko godina kasnije – ako je suditi po *Rječniku bosanskoga jezika* (Halilović, Palić i Šehović 2010).²

Ovu problematiku su ozbiljno razmatrale i bh. lingvistice Sandra Čaušević i Jasmina Zlotrg. One smatraju da je najveći problem općenito u vezi s rodno osjetljivim jezikom nepostojanje svijesti o diskriminaciji u jeziku i samim tim nepostojanje strategije za prevladavanje

¹ Ove riječi posmatramo kao bliskoznačnice.

² Međutim riječ *dekanica* izostala je u njemu iako se našla na anketnom listiću koji je prethodio njenom radu iz 2003. i tu je imala prevlast nad riječju *dekanesa* (16% vs. 9.88%), ali o tome više kasnije.

tog stanja. Naime, Zakon o ravnopravnosti spolova BiH (2003, član 9 /e/) pod jezičkom diskriminacijom podrazumijeva korištenje isključivo jednoga gramatičkog roda kao generičkog pojma, što se kod nas redovno dešava iako “struktura bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika, (...) posjeduje sisteme za ravnopravnu vidljivost spolova, tj. ima nastavke za ženski rod i zahtijeva slaganje riječi u rečenici” (Čaušević i Zlotrg 2011: 6). Nakon što su se osvrnule na temu rodne deskriminacije u jeziku općenito, a potom i u konkretno bosanskome / hrvatskome / srpskome jeziku, autorice u svome *Priručniku* nude prijedloge za korištenje – između ostalog³ – rodno osjetljivog jezika u javnom diskursu kao i rječnik zanimanja / zvanja / titula s oblicima za muški i ženski rod u bosanskome, hrvatskome i srpskom jeziku (tu se našao i pomenuti “triplet”: *dekan, dekanica, dekanesa*), imajući pritom za cilj “olakšati usklađivanje klasifikacije zanimanja i akademskih zvanja, kao i poslovnika o radu i sistematizacija radnih mjesta sa Zakonom o ravnopravnosti spolova BiH” (Čaušević i Zlotrg 2011: 53).

Cilj ovog rada je ukazati na potrebu dodjeljivanja statusa standardne riječi jednoj od dvije pomenute imenice (*dekanica, dekanesa*) uz što hitniju intervenciju te uz sljedeće pretpostavke: 1. normativni priručnici bosanskoga jezika nisu međusobno usaglašeni niti unutar sebe dosljedni kad je u pitanju obrada akademskih titula / zvanja / zanimanja / funkcija (aspekt rodne senzibilnosti); 2. imenica *dekanesa* nije tvorena po tvorbenom obrascu poželjnome u bosanskome jeziku, dok *dekanica* jeste.

***Dekan, dekanica, dekanesa* – jedno ili troje?**

Pored standardnojezički korektne i široko rasprostranjene upotrebe imenice *dekan* za označavanje osobe ženskog spola koja nosi tu titulu⁴ posljednjih nekoliko godina svjedoci smo posve uobičajene

³ Daju i preporuke za korištenje politički korektnog jezika u odnosu na osobe s invaliditetom te u odnosu na LGBTTIQ populaciju.

⁴ Hodžić (2014: 11) rod kod imenica dijeli na leksički, referencijalni i gramatički i napominje da prilikom primjene GSL-a (*Gender Sensitive Language*) na bosanski jezik “treba voditi računa o kojem se nivou primjene radi: referencijalnom, individualnom pojmovnom, ili općem pojmovnom”. Imajući usto još u vidu činjenicu da postoje različiti tipovi kongruencije (regularna, povratna, prividna, djelimična i kolaborativna), Hodžić (2014: 11 i 12) ne vidi nikakvu smetnju pri upotrebi muškog roda kao generičkoga. Po tom principu riječ *dekan* bi trebala i ostati jedino primjenjiva u datom slučaju.

upotrebe imenice *dekanesa* (s istom funkcijom) u javnom diskursu – u medijima, na univerzitetima te u pravnim aktima širom Bosne i Hercegovine.

Kada na Internetu potražimo leksemu *dekanesa* uz oznaku za internetski domen Bosne i Hercegovine (tj. *ba*), dobijemo mnoštvo rezultata, a najveći broj njih se odnosi na novinske portale (npr. *Klix*, *Fokus*, *Haber.ba*, *Biščani.net...*), na “online” izdanja dnevnih listova (npr. *Avaz* i *Oslobođenje*) i sedmičnih magazina (npr. *Azra*), na informativne portale radijskih postaja (npr. *Radio Sarajevo*) i radiotelevizijskih servisa (npr. *Federalna.ba*, *Face.ba*), na nezavisne informativne (npr. *Slobodna Bosna*) i druge vrste portala (npr. *Studomat.ba*, *Novi mozaik*, *Azra*, *Ladies In...*). Jedan takav primjer upotrebe lekseme *dekanesa* izgleda ovako:

- (1) Upravni odbor Univerziteta u Sarajevu na današnjoj sjednici smijenio je, odnosno razriješio dužnosti, suspendiranu dekanesu⁵ Medicinskog fakulteta prof. dr. Semru Čavajluga (...) (Izvor 1).

Osim u medijima, leksema *dekanesa* udomaćila se na bosanskohercegovačkim univerzitetima: u rječniku njihovih studenata, akademskog te nenastavnog osoblja – kako u usmenoj tako i u pisanoj realizaciji jezika. Naime, leksemu *dekanesa* ćete čuti bezbroj puta na fakultetima kojim predsjedava ženska osoba: na sjednicama nastavno-naučnog vijeća, na hodniku u razgovoru studenata ili pak u studentskoj službi u konverzaciji administrativno osoblje – studenti itd. Isto tako, ako pregledate sadržaj fakultetskih arhiva, vidjet ćete da su prepuni zahtjeva/molbi naslovljenih na *dekanesu* (i otpočetih vokativnom konstrukcijom *Poštovana dekanesa*) kao i raznoraznih odluka/rješenja koje je potpisala *dekanesa* (primjer 2: *Fakultet zdravstvenih studija. Dekanesa prof. dr. Fatima Jusupović*; pogledati Izvor 2). I na službenim stranicama fakulteta bosanskohercegovačkih univerziteta riječ *dekanesa* se pojavljuje popri-

⁵ Ova riječ u originalnom tekstu nije podvučena, niti na bilo koji drugi način istaknuta. To je učinila autorica ovog rada i činit će u svim ostalim primjerima koje upotrijebi da potkrijepi rečeno, a gdje se spominju lekseme *dekanesa* ili *dekanica*.

lično često (primjer 3: *Ekonomski fakultet u Sarajevu. Rukovodstvo. Dekanesa prof. dr. Jasmina Selimović* ili *Fakultet zdravstvenih studija u Sarajevu. Riječ dekanese. Dekanesa prof. dr. Arzija Pašalić*; pogledati Izvor 3).

Riječ *dekanesa* je pored već navedenog zaživjela i na službenim stranicama te u pravnim aktima drugih javnih institucija u BiH. Naprimjer, u jednom tekstu koji na svojoj stranici objavljuje Ministarstvo zdravlja FBiH stoji *prof. dr. Ljerka Ostojić, dekanesa Medicinskog fakulteta u Mostaru*⁶ (primjer 4, pogledati Izvor 4). Još je živopisnija situacija sa Zakonom o visokom obrazovanju USK (2009; primjer 5, Izvor 5):

(5)

Član 50.

(Sadržaj i izgled diplome)

(1) Diplomom potpisuje direktor/direktorica,

dekan/ dekanesa i rektor/ rektorica.

Član 57.

(Polaganje pred komisijom)

(...)

(2) Predsjednika/predsjednicu i dva člana komisije imenuje dekan/dekanesa (...).

(3) Dekan/dekanesa odnosno direktor/direktorica određuje vrijeme polaganja ispita (...).

U vezi s konkretno ovim primjerom zanimljivo je pomenuti da se kroz cijeli tekst Zakona dosljedno koriste mocijski parnjaci: *asistent / asistentica, direktor / direktorica, docent / docentica, doktor / doktorica, lektor / lektorica, laborant / laborantica, magistar / magistrica, prorektor / prorektorica* te *rektor / rektorica* (dakle, s nastavkom *-ica* na stranu osnovu muškog roda), ali isključivo *dekan / dekanesa* (dakle, s nastavkom *-esa*) i *prodekan* (dakle, bez pandana u ženskom rodu). Ostaje nejasno zašto je upotrijebljeno *dekanesa*, a nije *prodekanesa* kad je isti princip. Napravimo li istu pretragu, ali ovaj put sa

⁶ U originalnom tekstu stoji „prof. dr Ljerka Ostojić dekanesa medicinskog fakulteta u Mostaru“.

riječu *dekanica* u fokusu, situacija će biti nešto drugačija. Naime, riječ *dekanica* će se pojavljivati pretežno na službenim stranicama bh. sveučilišta, kao što je onaj u Mostaru ili u Travniku (primjer 6: *Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru. Dekanica Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru na Ekonomskom forumu u Sarajevu*; pogledati Izvor 6), te samo na jednom bh. univerzitetu – i to tuzlanskom (primjer 7: *Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli. Menadžment fakulteta. Dekanica Dr. sc. Nihada Delibegović Džanić, vanredna profesorica*; pogledati Izvor 7) – a i novinski portali će u većini slučajeva preslikavati tu praksu (primjer 8):

(8) Na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Mostaru u četvrtak je održana Dekanska konferencija medicinskih fakulteta univerziteta/sveučilišta u Bosni i Hercegovini.

(...)

Konferenciji su prisustvovali prof. dr. sc. Ranko Škrbić, dekan Medicinskog fakulteta Univerziteta u Banja Luci, prof. dr. sc. Nermina Hadžigrahić, dekanica Medicinskog fakulteta Univerziteta u Tuzli (...). (Izvor 7)

Nakon što smo primjerima pokazali da se forme ženskog roda *dekanesa* i *dekanica* aktivno i bez sustezanja koriste u diskursnim tipovima u kojim je očekivano korištenje standardnog jezika – a one mu (još uvijek) ne pripadaju – odlučili smo vidjeti kakva je situacija s ostalim leksemama iz iste značenjske skupine (akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije) u normativnim knjigama bosanskoga standardnog jezika i na temelju toga procijeniti da li neka od pomenutih leksema (*dekanesa* i *dekanica*) ostvaruje pravo na status normirane riječi, a ako da, koja od njih. Te lekseme smo ekscerpitali iz Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u BiH (2007; Izvor 9), a u tabele koje će biti predočene u nastavku teksta redali smo ih abecedno: *asistent, bachelor*,⁷ *dekan, direktor, docent, doktor, lektor, magistar, predavač, prodekan, profesor, prorektor, rektor* (ukupno

⁷ Ova riječ nema svoju odrednicu niti u jednom normativnom priručniku bosanskog jezika. Jedino u Halilović i dr. (2010: 44) postoji sljedeće: “**bakalaurèät** <lat.> m. prvi stepen studija na univerzitetu”.

13); u slučaju da neka od njih nije spomenuta u jednoj normativnoj knjizi, a jeste u drugoj (u tom se slučaju radi o pravopisima) ili trećoj (u tom slučaju se radi o rječnicima) s kojom je poredimo, bilježili smo je oznakom *; u slučaju da nije spomenuta niti u jednoj normativnoj knjizi koje upoređujemo, nismo je nikako bilježili. Prvo smo analizirali gramatiku, potom pravopise te naposljetku rječnike.

Način na koji *Gramatika bosanskoga jezika* (Jahić i dr. 2000) obrađuje tvorbu riječi, ne bi se mogao okarakterisati kao rodnosenzibilan, što opravdamo činjenicom da je nastala prije skoro dvadeset godina. Naime, u poglavlju o sufiksnoj tvorbi imenica naći ćemo čak pet zasebno obrađenih značenjskih skupina imenica za muške osobe (vršilac radnje; nosilac osobine; pripadnik, sljedbenik; titula, zvanje; rodbinski odnos, porijeklo) i samo jednu značenjski hibridnu skupinu imenica za ženske osobe, koja izgleda ovako (Jahić i dr. 2000: 314):

Imenice za ženske osobe	-a	supruga
	-ača	glupača, udavača
	-ica	kuharica
	-ičina / -ična	bratičina / bratična sestričina / sestrična
	-ićna / -išna	daidžićna / daidžišna
	-inica	amidžinica, daidžinica
	-inja	junakinja, pjesnikinja, vršnjakinja
	-ka	bolničarka, intelektualka
	-kinja	sluškinja, strankinja, ropkinja
	-ulja	mahnitulja
-uša	klepetuša, mahaluša, plavuša	

Kao što vidimo, 4 dominantna sufiksa za tvorbu ženskih zanimanja *-ica*, *-inja*, *-ka*, *-kinja* potkrijepljena su sljedećim primjerima: *kuharica*, *pjesnikinja*, *bolničarka*, *sluškinja*. Dakle, nema niti jednog primjera za predstavnicu profesije s porijeklom iz klasičnih jezika (latinskog i grčkog).

Kad smo s istom namjerom pristupili pravopisima bosanskoga standardnog jezika, situacija je bilo unekoliko drugačija. Naime, u pravopisnom rječniku pravopisa Halilović (1996) našlo se 8 članova od ukupno 13 značenjske skupine akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije, od kojih su neki ponuđeni samo u muškom rodu (*docent*, *magistar*), neki samo u ženskom (*direktorica*), a neki u oba roda (*asistent* i *asistentica*, *doktor* i *doktorica*). Halilović (2017) ovu problematiku nije smatrao pravopisno bitnom tako da je u novome pravopisnom rječniku i ono malo primjera odranije (tj. iz 1996) gotovo izostalo. Samim tim nijedna od riječi koje ovdje tematiziramo (*dekan*, *dekanica*, *dekanesa*) nije ušla u opseg pravopisno zanimljivih.

<i>Halilović (1996)</i>	<i>Halilović (2017)</i>
asistent	asistent
asistentica	asistentica
direktoricin (: <i>direktorica</i>)	*
docent	*
doktor	doktor
doktorica	
magistar	*
predavač	predavač
predavačica	predavačica
profesor	*
profesorica	
profesorka	

S istim ciljem analizirali smo i rječnike bosanskoga standardnoga jezika te – baš kao što smo i očekivali – pronašli skoro sve članove značenjske skupine akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije:⁸

<i>Čedić i dr. (2007)</i>	<i>Halilović i dr. (2010)</i>	<i>Jahić (2010)</i>
asistent im. m. r. (lat.)	asistent (asistènt) m. (asistentica ž.) ¹	asistent (asistènt izg.) m. /klas. evr./ asistentica (asistèntica izg.) (asistentkinja)
dèkān im. m. r. (lat.)	dèkān <lat.> m.	dèkān m. (ž. spol + dekànica razg.) /klas. evr./
direktor im. m. r. (lat.)	direktor <lat.> m. (direktorica ž.) ²	direktor m. (ž. spol + direktòrica) /klas. evr./
dòcent / dócent im. m. r. (lat.)	dòcent <njem. ← lat.> m. (dòcentica ž.)	dòcent m. /klas. evr./ (ž. spol + dòcentica)
dòktor im. m. r. (lat.)	dòktor <lat.> m. (dòktorica ž.)	dòktor m. /klas. evr./ (m. i ž. spol) dòktorica ž.
lèktor im. m. r. (lat.)	lèktor <lat.> m. (lèktòrica, lèktorka ž.)	lèktor m. (ž. spol + lèktòrica, lèktorka) /klas. evr./
màgistar im. m. r. (lat.)	màgistar <lat.> m. (màgistrice ž.)	màgistar m. /klas. evr./ (ž. spol + màgistrice)
predàvāč im. m. r.	predàvāč m. (predavāčica ž.)	**
pròdekān im. m. r. (lat.)	pròdekān <lat.> m. (prodekànica ž.)	**

⁸ Rječnik bosanskoga jezika Alije Isakovića nismo uzeli u razmatranje zbog nedostatne iscrpnosti (u njemu su se našle samo riječi *asistentica* i *doktor*). Zbog ekonomičnosti za sve lekseme koji su od interesa za ovaj rad nismo mogli ispisati cijelu odrednicu, nego samo početni dio (lema, oznaka vrste riječi i/ili gramatička odrednica, podatak o etimologiji).

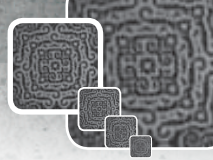
<i>Čedić i dr. (2007)</i>	<i>Halilović i dr. (2010)</i>	<i>Jahić (2010)</i>
profesor im. m. r. (lat.)	pròfesor <lat.> m. (profesòrica ž.)	**
profesòrica im. ž. r. (lat.)		
pròrektor im. m. r. (lat.)	pròrektor <lat.> m.	**
rèktor im. m. r. (lat.)	rèktor <lat.> m. (rèktorica ž.)	**

Rječnike smo analizirali hronološki, dakle od starijeg prema recentnijim.

U rječniku Čedić i dr. (2007) pronašli smo 12 od ukupno 13 članova značenjske skupine akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije i uočili nesumnjivu rodnu nesenzibilnost budući da se insistira na upotrebi oblika riječi u generičkome m. r. (čak u 10 primjera to je slučaj, izuzetak je samo leksema *profesorica*, koja ovdje ima svoju odrednicu).

U rječniku Halilović i dr. (2010) našle su se sve riječi koje smo za potrebe ovog istraživanja izdvojili (13 od 13), a primijetili smo i senzibilnost za rodnu ravnopravnost u jeziku. Naime, većina njih dolazi u u dva naporedna oblika, tj. u muškome i ženskome rodu – osim dvije: *dekan* i *prorektor*. Jedino te dvije riječi iz pomenute značenjske skupine nemaju ženski mocijski parnjak s tim da u istome normativnom priručniku uz leme *prodekan* i *rektor* stoje pandani u ženskom rodu: *prodekanica*, *rektorica*. Dakle, može biti *prodekanica*, a ne može *dekanica* ili pak obratno – može *rektorica*, a ne može *prorektorica*. Nije isključeno da se radi o tehničkom propustu.

U vezi s rječnikom Jahić i dr. (2010) postoje dva problema: 1. trenutno nisu na raspolaganju svi tomovi rječnika pa se ne mogu sagledati sve riječi od interesa za ovo istraživanje (ipak, smatrajući ga izuzetno bitnim, u razmatranje smo uzeli dostupne tomove, a riječi koje trebaju svoje mjesto naći u novim tomovima obilježavali smo oznakom **); 2. nije jasno zašto sve ove riječi nisu obrađene na isti način

(npr. leksema *asistentica* dolazi kao odrednica, a svi⁹ ostali ženski mocijski parnjaci dolaze kao dubletni oblik leme, dakle u sastavu iste odrednice; podaci o etimologiji ponekad dolaze prije oblika za ženski rod, a katkad poslije). Međutim, i ovdje uočavamo rodno nediskriminativan jezik, a naročito je pozitivno za našu temu to što je autor uvrstio riječ *dekanica*, istina s oznakom *razg.* ali i time joj omogućio da bude korak bliže na svome putu da bude standardizirana.

Na temelju rezultata provedene analize, smatramo da se leksema *dekan* može (s tim da i ne mora) nastaviti primjenjivati na osobe muškog i ženskog spola koji nose tu titulu,¹⁰ ali u normativne priručnike mora ući i leksema striktno primjenjiva na osobe ženskog spola (tj. ženski mocijski parnjak) jer: 1. Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH (2010, član 9) to nalaže (Izvor 10);¹¹ 2. ostali članovi značenjske skupine akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije standardizirani su kao mocijski parnjaci; 3. jezička praksa to silom prilika iziskuje, što se moglo vidjeti iz primjera priloženih u ovom radu, a oni dakako nisu jedini primjeri upotrebe. U slučaju da joj se ne udovolji, nastaviti će koristiti riječ *dekanesa* koja nije jezički prihvatljiva, odnosno ne poštuje principe tvorbe novih riječi u bosanskome jeziku i to je 4. argument. U nastavku obrazlažemo zašto smo tog stava.

Pogledamo li oblike za ženski rod u gornjim tabelama, vidjet ćemo da: 1. pripadaju istoj značenjskoj skupini akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije;¹² 2. od ukupno 14, njih 13 ima isto porijeklo (strano – latinski jezik); 3. tvorene su po istovjetnome tvorbenom obrascu (upotreba mocijskog¹³ sufiksa *-ica*).

⁹ *Doktorica* također dolazi kao samostalna odrednica, ali razlog je očigledan – polisemna je na drugačiji način u odnosu na *doktor*.

¹⁰ Tzv. generički maskulinum, opći, neutralizirani, muški rod; epicen (Martinović 2015: 94).

¹¹ Jedan od ciljeva “rodno osetljivog jezika jeste da izjednači prirodni i gramatički rod kada su u pitanju zanimanja, titule, zvanja, opredeljenja koja označavaju žene” (Cvetinčanin Knežević – Lalatović 2019: 65).

¹² Zar nije logičnije *rektorica* – *dekanica* – *profesorica*, nego *dekanesa* – *hostesa* – *stjuardesa*?!

¹³ “Imenica za žensku osobu tvori se najčešće od imenice za mušku osobu čineći s njome *mocijski par* (*cār – cārīca, čivār – čivārīca*) (...). Kad je osnovna riječ imenice za žensku osobu imenica koja znači mušku osobu, govori se o mocijskoj tvorbi (v. § 884), npr. *profesor – profesorica*. Imenica za žensku osobu motivirana tvorenicom za mušku osobu ima isto tvorbena značenje kao i osnovna imenica (...). Ako imenica za mušku osobu ne znači samo vršitelja radnje nego i zanimanje (profesiju) muške osobe, imenica za žensku osobu iste profesije čini s tom imenicom *profesijski mocijski par*” (Barić i dr. 1997: 310).

Bosanski jezik je (baš kao i hrvatski, srpski ili crnogorski) bogat mocijskim sufiksima: *-ica*, *-ka*, *-kinja*, *-inja*, *-ača*, *-ara*, *-lja*, *-uša*, *-ulj*, *-ja*, *-(j)aka*, *-a...* (Zlotrg i Čaušević 2011: 12). Za tvorbu *nomina agentis et professionis*¹⁴ u savremenome bosanskom jeziku najčešće se koriste: *-ica*, *-ka*, *-teljica*, *-teljka* te nešto rjeđe: *-kinja*, *-inja*, *-arka*, *-a*, *-esa*. Među ovim frekventnijima sufiks *-ica* ima apsolutnu dominaciju, tj. najplodotvorniji je, a i smatra se “osnovnim sufiksom za feminiziranje imenica na -ø” stranog porijekla (Ćorić 1982: 67 u Šehović 2003: 86). Takvim se pokazao i u istraživanju koje je napravila Šehović (2003), gdje je za mocioni sufiks *-esa* napisala da je veoma rijedak u bosanskome jeziku (okarakterisala ga je izrazito stilski obilježenim zbog čega se nerado koristi među izvornim govornicima, a jedini primjer koji je navela da potkrijepi rečeno je upravo *dekanesa*).¹⁵

Smatramo da izloženi argumenti nesumnjivo idu u prilog imenici *dekanica* pri njezinome kandidiranju za status normirane riječi u bosanskome jeziku. Ne vidimo opravdanje da se leksema *dekanesa* “uvozi” iz posve trećeg jezika, gdje je prošla kroz proces morfološke adaptacije i pritom dobila sufiks iz tog jezika. Dakle, između dvije ponuđene opcije: strana riječ iz klasičnog jezika + domaći sufiks (*dekan* + *-ica*) vs. strana riječ iz klasičnog jezika + strani sufiks iz neklasičnog jezika (*dekan* + *-esa*), logičnije je izabrati prvu. Za nju su se posve opravdano odlučili, ili pak namjeravaju odlučiti, hrvatski (*dekanica*), srpski i crnogorski jezik (*dekanica*, alternativno *dekanka*).¹⁶

¹⁴ Šehović (2003: 73) pod nazivom *nomina agentis et professionis* podrazumijeva “imenice koje označavaju vršitelja / vršiteljicu radnje i predstavnika / predstavnicu profesije, uključujući i nositelje/-ice titule u slučajevima gdje titula podrazumijeva bavljenje određenim zanimanjem (npr., dekan može biti samo profesor na fakultetu)”.

¹⁵ Zlotrg i Čaušević (2011: 31 i 61) u poglavlju Upute za usklađivanje pravnih dokumenata sa Zakonom navode primjer *prof. dr. sc. Hajrija Konjhodžić Raščić – dekanica*, dok u Rječniku priručnika predlažu: bosanski: *dekanesa*, hrvatski: *dekanica*, srpski *dekanka*?!
¹⁶ V. Hrvatski jezični portal, potom Savić (2010) te Mijušković (2013).

Zaključak

Dosljedno navođenje svih mocijskih parnjaka (npr. *student / studentica, doktorand / doktorantica...*) umjesto muškog roda u tekstovima administrativne prirode zarad udovoljavanja rodnoj ravnopravnosti sasvim sigurno nije dobra praksa jer opterećuje tekst čineći neke njegove dijelove nepotrebno dugim, zalihosnim pa čak i napornim čitatelju. Dobrom praksom ne smatramo ni sprovođenje mocije pod svaku cijenu koja bi za posljedicu imala "movirane" feminine koje govornik nerado koristi jer mu zvuče rogoibatno (npr. *vojnkinja, borkinja*). Međutim, korištenje ženskoga mocijskog parnjaka u konkretnoj situaciji – naročito parnjaka koji zvuči logično – prirodna je potreba većine govornika jer im olakšava i čini smislen(ij)om kongruenciju.

Jedan takav ženski mocijski parnjak je *dekanica* – relativno je zastupljen u jezičkoj praksi, ali još uvijek nije našao svoje mjesto u normativnim knjigama bosanskoga jezika premda ostali članovi značenjske skupine akademske titule / zvanja / zanimanja / funkcije jesu. Postojanje konkuretnoga mocijskog parnjaka (*dekanesa*), koji je kako smo vidjeli višestruko nepodesan – npr. ne poštuje princip analogije – a polahko uzima prevlast u javnoj komunikaciji, samo je razlog više da se riječi *dekanici* prvom prilikom dodijeli status standardne riječi.

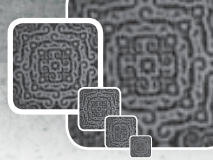
Bibliografija

Popis izvora i literature

- Barić, Eugenija, Lončarić, Mijo, Malić, Dragica, Pavešić, Slavko, Peti, Mirko, Zečević, Vesna, Znika, Marija (1997): *Hrvatska gramatika. II. promijenjeno izdanje*, Školska knjiga, Zagreb.
- Cvetinčanin Knežević, Hristina, Lalatović, Jelena (2019): *Priručnik za upotrebu rodno osetljivog jezika*, Centar za ženske studije, Beograd.
- Čedić, Ibrahim (ur.), Hajdarević, Hadžem, Kadić, Safet, Kršo, Aida, Valjevac, Naila (2007): *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo.

- Ćorić, Božo (1982): *Mocioni sufiksi u srpskohrvatskom jeziku*, Monografije Filološkog fakulteta Beogradskog univerziteta, Beograd.
- Jahić, Dževad (2010). *Rječnik bosanskog jezika (1 –7)*, Bošnjačka asocijacija 33, Sarajevo.
- Halilović, Senahid (1996): *Pravopis bosanskoga jezika*, Preporod, Sarajevo.
- Halilović, Senahid (2017): *Pravopis bosanskoga jezika. Drugo izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Slavistički komitet, Sarajevo.
- Halilović, Senahid, Palić, Ismail, Šehović, Amela (2010): *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet u Sarajevu, Sarajevo.
- Hodžić, Jasmin (2014): *Ogledi iz lingvistike i filologije*, Narodna biblioteka Mostar, Mostar.
- Martinović, Blaženka (2015): “Od jezičnoga ‘pomuškarčivanja’ do jezičnoga ‘poženčivanja’”, *Tabula* 13/1, 91–110.
- Mijušković, Sanja (2013): *Registar zanimanja, zvanja i titula žena. Prilog upotrebi rodno osjetljivog jezika u sferi javne komunikacije*, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Odjeljenje za poslove rodne ravnopravnosti, Podgorica.
- Savić, Svenka (2010): “Uputstva za standardizaciju rodno osjetljivog jezika”, *Zbornik radova Njegoševi dani I*, Univerzitet Crne Gore, Nikšić, 301–321.
- Šehović, Amela (2003): “Upotreba mocionih sufiksa (u *nomina agentis et professionis*) u savremenom razgovornom bosanskom jeziku”, *Pismo* I/1, Sarajevo, 73–92.
- Zlotrg, Sandra, Čaušević, Jasmina (2011): *Načini za prevladavanje diskriminacije u jeziku u obrazovanju, medijima i pravnim dokumentima*, Udruženje za jezik i kulturu Lingvisti – Centar za interdisciplinarnu postdiplomske studije Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo.

Internetski izvori

- Izvor 1: Patria (2018): *UO UNSA razriješio dužnosti Semru Čavajuga*. Dostupno na: <https://nap.ba/news/50728> [30. 8. 2019]
- Izvor 2: Fakultet zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu (2018): *Odluka o izmjenama Plana javnih nabavki Fakulteta zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu za 2018. godinu*. Dostupno na: https://jn.ks.gov.ba/sites/default/files/izmjene_pjn_fzs_unsa_240518_1.pdf [30. 8. 2019]
- Izvor 3: Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu (n. d.) *Rukovodstvo*. Dostupno na: <http://www.efsa.unsa.ba/ef/bs/rukovodstvo> [30. 8. 2019] ili Fakultet zdravstvenih studija Univerziteta u Sarajevu (n. d.) *Riječ dekanese*. Dostupno na: <https://www.fzs.unsa.ba/rijec-dekanese> [5. 9. 2019]
- Izvor 4: Ministarstvo zdravstva FBiH (2009): *Svečana dodjela certifikata za timove obiteljske medicine*. Dostupno na: <http://www.fmoh.gov.ba/index.php/novosti-iz-ministarstva/39-novosti-projekt/91-svecana-dodjela-certifikata-za-timove-obiteljske-medicine> [8. 9. 2019]
- Izvor 5: Službeni glasnik USK (2009): *Zakon o visokom obrazovanju*. Broj 59. Dostupno na: https://unbi.ba/eng/images/Dokumenti/Zakoni/Zakon_o_vis_ob_USK.pdf [30. 8. 2019]
- Izvor 6: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Mostaru (2017): *Dekanica Ekonomskog fakulteta Sveučilišta u Mostaru na Ekonomskom forumu u Sarajevu*. Dostupno na: <http://ef.sum.ba/hr/novosti/dekanica-ekonomskog-fakulteta-sveu%C4%8Dili%C5%A1ta-u-mostaru-na-ekonomskom-forumu-u-sarajevu> [30. 8. 2019]
- Izvor 7: Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli (n.d.) *Menadžment fakulteta*. Dostupno na: <http://www.ff.untz.ba/index.php?page=menadzment-fakulteta> [30. 8. 2019]

Izvor 8: Večernji list (2017): *Održana Dekanska konferencija medicinskih fakulteta sveučilišta u BiH*. Dostupno na: <https://www.vecernji.ba/vijesti/odrzana-dekanska-konferencija-medicinskih-fakulteta-sveucilista-u-bih-1179601> [30. 8. 2019]

Izvor 9: Službeni glasnik BiH (2007): *Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini*. Broj 59/07. Dostupno na: <https://mon.ks.gov.ba/sites/mon.ks.gov.ba/files/59-07.pdf> [30. 8. 2019]

Izvor 10: Službeni glasnik BiH (2010): *Zakon o ravnopravnosti spolova u Bosni i Hercegovini – prečišćeni tekst*. Broj 32/10. Dostupno na: https://advokat-prnjavorac.com/zakoni/zakon_o_ravnopravnosti_spolova_BiH.pdf [3. 9. 2019]

"DEKANESA" AND "DEKANICA" – NORMATIVE STATUS

Abstract: Given that on a daily basis, both in the work environment and in media coverage, we witness the usage of three forms (*dekan*, *dekanica*, *dekanesa*) to denominate a female person as a faculty leader, of which only one is standard (the one in the so-called generic masculine form), we realized the need to nominate the form *dekanica* for standard word status in a subsequent normative handbook of the Bosnian language. We are encouraged by the established linguistic practice, the Law on Gender Equality in BiH (2010), the treatment of other members of the semantic group of academic titles / occupations / vocations / functions in the normative books of the Bosnian standard language of recent date, as well as the ever increasing frequency of the form *dekanesa* in public discourse, which is not acceptable for the Bosnian language for several reasons.

Key words: gender sensibility in language, nomina agentis et professionis, motion, normative manuals, the Bosnian language

Izjava autora o nepostojanju sukoba interesa i poštivanju općih etičkih kodeksa:

Autor potvrđuje da ne postoji nikakav stvarni ili mogući sukob interesa vezan za ovaj tekst te da je tekst napisan u skladu s etičkim kodeksima prema preporukama COPE (Comitee of Publishing Ethics).